

Het Joegoslavië-tribunaal en archiefbeheer: inhoud belangrijker dan vorm

Jan van Kampenhout ■

Gemeentearchief Schiedam kijkt terug op een geslaagd project van Europese kennisuitwisseling met buitenlandse archief- en museumcollega's uit Zweden, Hongarije, Ierland, Letland en Spanje onder de noemer 'Leonardo Da Vinci'. Een van de Nederlandse programmaonderdelen die we ook andere vakgenoten aanraden, is een bezoek aan het Joegoslavië-tribunaal in Den Haag.

Achtergrond project

Gemeentearchief Schiedam vroeg in 2013 subsidie aan in het kader van het project 'Een Leven Lang Leren' van de Europese Commissie. Deze aanvraag werd gehonoreerd in de vorm van reiseenheden, waardoor werknemers van het archief naar collega's in het buitenland konden reizen en vice versa. Dankzij de subsidie hebben we in de loop van het project veel kunnen zien en leren. Onder meer over het openbaar maken van collecties, depotbeheer, metadata, restauratiemethodes en tentoonstellingen. In januari 2015 was het Schiedamse archief gastheer voor de projectdeelnemers. Ons onderwerp voor een week kennisdeling was 'oral history' en transcripties. Behalve een bezoek aan Beeld en Geluid in Hilversum bezocht de groep ook het Joegoslavië-tribunaal.

Joegoslavië-tribunaal

Een modern instituut dat constant te maken heeft met vastleggen en bewaren is het International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY) in Den Haag, ook wel bekend als het Joegoslavië-tribunaal. Dit is het eerste oorlogsmisdadentribunaal sinds Neurenberg, en van de 161 aangeklaagde individuen zijn er 69 veroordeeld. De buitenlandse en Schiedamse archiefmedewerkers kregen een uitgebreide rondleiding door het voormalige Aegongebouw. Omdat er op dat moment geen rechtszaak gaande was, konden we ook in de rechtszaal zelf kijken, en niet alleen vanaf de publieke tribune.

Digitaal vastleggen

Het Joegoslavië-tribunaal is in Nederland waarschijnlijk vooral bekend door de berechting van kopstukken uit de burgeroorlog die wij nog kennen uit de journaals, zoals Slobodan Milošević en de nog lopende zaken tegen Radovan Karadžić en Ratko Mladić. Het tribunaal werd in 1993 opgericht en maakte dus de snelle digitale ontwikkeling van de laatste twintig jaar mee. De rechtszaal, die in het echt trouwens kleiner overkomt dan op

televisie, is uitgerust met verschillende digitale camera's zodat moeiteloos diegene die aan het woord is in beeld kan worden gebracht. Vanaf 2005 legt men de rechtszaken digitaal vast, voor die tijd dus nog op videoband. De vraag wat er met verschillende soorten beeld dragers moet gebeuren, is ons als archiefinstelling natuurlijk niet vreemd. Voor het ICTY is de inhoud belangrijker dan de drager. De videobanden worden wel bewaard, maar de content wordt digitaal gepresenteerd. De opnames worden overigens in verschillende versies bewaard, met ondertitels in diverse talen. Men creëert een publieke versie (waarin stem en beeld van beschermde getuigen worden vervormd), en een volledige versie. Deze worden dan weer zowel in hoge als in lage resolutie bewaard. En dat zijn alleen nog maar de rechbank-opnamen; bij het onderzoeken van oorlogsmisdaden zijn ook getuigen ter plaatse in het voormalige oorlogsgebied op film geïnterviewd.

'Zeven jaar terug liepen we nog rond met trolley's vol documenten', aldus Rob Barsony die ons in de rechtszaal vertelde over zijn werk als hoofd opname, 'dat was een verspilling van time and trees'. Een uitdaging waar je als kijker van de opnames misschien niet bij stilstaat, is dat alles zo objectief mogelijk moet worden vastgelegd, ondanks de vaak emotionele getuigenissen. 'Do it once, do it right, keep it for the future' is het devies.

Cijfers

In de kloizen van het ICTY bewaart men ongeveer 4,7 kilometer aan juridische stukken en bewijsstukken van het Openbaar Ministerie (het OTP, the Office of the Prosecutor). Dit is nog exclusief inhoudelijke en administratieve gegevens, die ook permanent bewaard moet worden. De OTP-collectie bestaat uit ongeveer 14.000 audio-opnamen, zo'n 9.400 video-opnamen, meer dan negen miljoen pagina's aan documenten en bijna 14.000 voorwerpen, waarvan 6.000 kogels. De juridische

Groepsfoto in de hal van het ICTY (foto privéarchief).

documenten bestaan uit bewijzen (documenten, artefacten en audiovisueel materiaal), rechtbankverslagen zoals transcripties, uitspraken, beslissingen, orders en correspondentie én meer dan 100.000 fysieke en 300.000 digitale audiovisuele verslagen. Het archief zal uiteindelijk al deze items moeten huisvesten! Op dit moment beheren tien fulltime medewerkers de archieven. Behalve archivariissen zijn dit assistenten, audiovisuele technici en een IT-medewerker.

Toegankelijkheid

Terwijl het tribunaal hard werkt aan (waarschijnlijk de laatste) rechtszaken, staan de archieven open voor onderzoekers. De toegang tot openbare registers is ook online toegankelijk via de ICTY Hof Records Database. Om de archieven en het werk van het tribunaal zo toegankelijk mogelijk te maken is al een opgave an sich, ook naar het voormalige Joegoslavië zelf: gedacht wordt aan een fysiek bezoekerscentrum of aan andere mogelijkheden om het gedane werk te tonen.

In de tussentijd is al veel openbaar. Vrijwel alles wat in de rechtszaal gebeurt wordt uitgezonden, zij het met een kleine vertraging voor ondertiteling of het anoniem maken van beschermde getuigen. De zittingen en uitspraken zijn (terug) te zien via de website www.icty.org en www.youtube.com/user/ICTYtv, maar worden natuurlijk ook (in digitale vorm) bewaard in de archieven.

Bewaren en beschikbaar stellen

De deelnemers waren onder de indruk van het werk van het tribunaal. Het was boeiend om te horen hoe een, in vergelijking met een gemiddeld overheidsarchief, jonge organisatie omgaat met dezelfde vragen waar wij mee te maken hebben. Gek genoeg was ons bezoek het eerste van een archiefinstelling aan het ICTY; advocaten (in opleiding) stappen frequenter binnen. En dat terwijl het voor ons vakgebied een interessante instelling is.

Entree Joegoslavië-tribunaal (foto Wikimedia Commons).

Door het internet verandert de manier waarop mensen zoeken (kort gesteld: veel mensen zoeken alleen op internet). Met het internet komt er elke dag een enorme hoeveelheid informatie bij, wat leidt tot een nauwelijks te bevatten kwantiteit aan data (en filmpjes van katten). Archivariissen kunnen hier een rol in spelen, getraind als ze zijn om structuren aan te brengen in informatiestromen.

Door deel te nemen aan een project als 'Leonardo' profileren archiefmedewerkers zich als moderne professionals. Door kennis, ervaringen en informatie uit te wisselen met andere professionals houden we elkaar enthousiast!

Bezoeken en verdere informatie

Wie het ICTY wil bezoeken kan het beste contact opnemen via telefoonnummer 070 - 512 52 85 of mailen naar kralt.icty@un.org. Let erop dat u (zeker op dagen dat er een zitting is) legitimatie mee moet nemen. Via de website van dagblad *Trouw* is een interessant artikel van Nicole Lucas te lezen: 'De geest van de oorlog zit in dit archief' (2014). Wie meer wil weten over het Leonardo-project en wil lezen wat we zoal hebben behandeld, kan terecht op de website van 'Teaching the teachers': <https://tttdigi.wordpress.com/> ■

Jan van Kampenhout ■ communicatiemedewerker Gemeente-archief Schiedam.